

The Entrepreneurial State: Debunking Public vs. Private Sector Myths

PRIKAZ KNJIGE

Mariana Mazzucato
London: Anthem Press, 2014, XXV + 237 str.

Valentina Vučković*

Knjiga pod nazivom *The Entrepreneurial State: Debunking Public vs. Private Sector Myths* rezultat je izvješća koje je autorica izradila za *think-tank* Demos (UK) s primarnim ciljem uvjeravanja vlade da promijeni dosadašnju strategiju te preuzme aktivniju ulogu u poticanju inovacija i poduzetništva kroz preuzimanje dijela rizika. Iz samog naslova knjige, ali i analizirajući ovu knjigu sa šireg stajališta, može se zaključiti da je ključno pitanje koje se postavlja vezano uz ulogu države u ekonomiji koja se nalazi u središtu istraživanja ekonomskog rasta i razvoja. Analizom kolektivnog djelovanja različitih sudionika u procesu poticanja rasta, autorica istražuje i političko-ekonomske aspekte *inovacijskog ekosustava* iz čega proizlazi njezina podjela na *parazitski* i *simbiotski* sustav. Kao što Mazzucato ističe, država ne može (i ne smije) popustiti pred zahtjevima različitih interesnih grupa, jer to obično rezultira zarobljavanjem države¹ i *parazitskim* inovacijskim ekosustavom. Ona mora dinamički surađivati s onim interesnim skupinama koje se smatraju pokretačima tehnoloških promjena i ekonomskog rasta što će rezultirati željenim *simbiotskim* inovacijskim sustavom. Dakle, državu vidi kao pokretačku snagu inovacija i promjena, a ne samo kao aktera kojem je glavni cilj minimizirati

* Valentina Vučković, viša asistentica, Ekonomski fakultet u Zagrebu,
e-mail: vvuckovic@efzg.hr.

¹ Hellman, Jones i Kaufmann (2000) zarobljavanje države definiraju kao napore poduzeća u oblikovanju zakona, regulacija i drugih propisa u svoju korist osiguravajući pritom i određene isplate javnim službenicima.

potencijalne rizike privatnih agenata. Drugim riječima, Mazzucato zagovara da država postane ključnim partnerom privatnom sektoru koji je spreman preuzeti rizike koje poslovni sektor ne želi. Drugim riječima, da postane poduzetničkom državom.

Knjiga sadrži devet poglavlja, uz uvodno i zaključno poglavlje. Dok su prvo, drugo i deveto poglavlje fokusirani na opće teorijske postavke ideje poduzetničke države, preostalih šest poglavlja daje i određene implikacije na sektorskoj razini i razini poduzeća. Pritom je istraživački fokus autorice usmjeren prvenstveno na iskustvo SAD-a, kao primjer zemlje koja se ističe jednim od najslobodnijih tržišta, ali s aspekta inovacijskog sustava ima jednu od najviše intervencionističkih vlada.

U prvom poglavlju pod nazivom "From Crisis Ideology to the Division of Innovative Labour", Mazzucato suprotstavlja dva pogleda na ulogu države u ubrzavanju oporavka od posljedica globalne ekonomske krize koja je započela 2008. godine. S jedne strane, opisuje se već ustaljeni pogled na sporu, birokratiziranu i inertnu državu u odnosu na dinamičan, inovativan i konkurentski revolucionaran privatni sektor. S druge strane, naglasak se stavlja na državu koja je sposobna postati efikasnim i inovativnim akterom u društvu. Autorica pritom ukazuje na razliku između sposobnosti države u biranju pobjednika (ili gubitnika) te samog biranja države od strane gubitnika, što u većini slučajeva rezultira već opisanim zarobljavanjem države. Ključni dio ovog poglavlja čini analiza dvaju oblika inovacijskog sustava: *parazitskog* i *simbiotskog*. Pozivajući se na autore koji su postavili temelje istraživanja inovacijskih sustava poput Nelsona i Wintera (1982), autorica ukazuje da je dosadašnji pristup zagovaranja dinamičkih veza između različitih sudionika (poduzeća, financijskih institucija, istraživačkih i obrazovnih institucija te javnog sektora) ignorirao njihovu specifičnu ulogu u pojedinim dijelovima kompleksnog i rizičnog okruženja. Autorica smatra da se upravo zbog nerazumijevanja njihovih uloga, otvara put stvaranju *parazitskog* inovacijskog ekosustava u kojem privatni sektor s jedne strane uživa koristi od države koja je bila jednim od ključnih aktera u većini tehnoloških revolucija, dok je istovremeno odbija financirati. Međutim, autorica opravdano postavlja i sljedeće pitanje: kako možemo biti

Drugo poglavlje – “Technology, Innovation and Growth” – donosi promišljanja o ulozi inovacija i tehnologije u ekonomskom rastu. Također se usporedno analiziraju dva pristupa istraživanju uloge države, i to s aspekta neuspjeha koje država ispravlja. Dok se prvi fokusira na standardne tržišne neuspjehe, u okviru kojih država ima ulogu posrednika između privatnih i društvenih interesa, drugi (cjelovitiji, holistički pristup) uzima u obzir neuspjehe inovacijskog sustava, te se ključna uloga države (koja je i sama akter u tom sustavu) očituje kroz ispravljanje sistemskih neuspjeha. Autorica pritom daje pregled ključnih ideja proizašlih iz istraživanja ekonomskog rasta i razvoja (npr. Smitha, Polanyja, Keynesa, Schumpetera, Solowa, Grossmana i Helpmana itd.) temeljem kojeg opisuje šest ključnih mitova o generatorima inovacija koji rezultiraju neefikasnim inovacijskim politikama. U okviru prvog mita, autorica preispituje direktnu vezu između istraživanja i razvoja (R&D) i inovacija, kao i općenito stajalište da inovacije (u malim i velikim poduzećima) potiču ekonomski rast, pri čemu ključnim smatra identificiranje specifičnih uvjeta u pojedinim zemljama i sektorima, a ne generaliziranje pretpostavki. Također ističe ulogu brzorastućih poduzeća, čime dolazi do drugog mita, vezanog uz veličinu poduzeća, a prema kojem mala poduzeća imaju najveću ulogu u povećanju inovacija i produktivnosti. Mazzucato zaključuje da je nužno promijeniti strategiju od davanja subvencija malim poduzećima s ciljem poticanja njihovog rasta (tj. *ex post* inovacija), prema ulaganju u razvoj tehnoloških mogućnosti koje i *ex ante* podrazumijevaju inovacije. Nadalje, s aspekta trećeg i četvrtog mita, dovodi se u pitanje uloga rizičnog kapitala i patenata kao čimbenika rasta. Odnosno, preispituju se ciljevi i dostupnost fondova

80 Osvrti i prikazi

Četvrto poglavlje – “The US Entrepreneurial State” – donosi pogled na ulogu države u stvaranju gospodarstva temeljenog na znanju, kroz analizu industrijskih politika SAD-a. Autorica zaključuje da, iako su inovacije ključan čimbenik rasta, nema linearne veze između potrošnje na istraživanje i razvoj, veličine poduzeća, broja патената te konačno razine inovacija u ekonomiji. Prema njezinom mišljenju, formalno postojanje inovacijskog sustava nije dovoljno, već država mora postati aktivnijim akterom unutar tog sustava (pored već objašnjene uloge osiguravanja dugoročnih subvencija odabranim pobjednicima). Drugim riječima, država ima potencijal i u samoj diseminaciji novih ideja kroz razne agencije i laboratorije, kao i (kroz regulatornu ulogu) u oblikovanju tržišta i poticanju tehnološkog napretka.

Peto poglavlje – “The State behind the iPhone” – direktno se nadovezuje na ove aspekte putem analize specifičnog poduzeća (Apple) te autorica istražuje ulogu koju je država imala u njegovom uspjehu. Ističe da, iako se Apple percipira kao savršeni primjer Schumpeterove kreativne destrukcije, radi se zapravo o poduzeću koje je u ranim fazama svoj razvoj temeljilo na javnim sredstvima te javno financiranoj tehnologiji. Mazzucato također smatra da su, unatoč potencijalnoj opasnosti od biranja gubitnika, razne državne politike stvorile temelje razvoja ovog poduzeća. Ključno pitanje koje se pritom otvara vezano je uz analizu realiziranih društvenih koristi, odnosno koliko je društvo profitiralo od rizika koje je preuzela država, posebno u pogledu zaposlenosti, poreznih prihoda te općenito tehnološkog razvoja. Na ova pitanja autorica pokušava dati odgovor u osmom poglavlju pod nazivom “Risks and Rewards: From Rotten Apples to Symbiotic Ecosystems”. Naime, dok je preuzimanje rizika kolektivno, povrati nisu jednako distribuirani kroz društvo, već se najčešće koncentriraju u rukama određenih “elita” u privatnom sektoru. Autorica upravo Apple (uz farmaceutsku industriju) vidi kao najznačajniji primjer poduzeća koje je ostvarilo značajne profite na temelju državnih investicija u tehnologiju koja stoji iza svih njegovih proizvoda, dok su povrati u obliku plaćenih poreza

znatno niži. Ovom problematikom otvara se i pitanje (ne)jednakosti koje se detaljnije analizira u devetom poglavlju.

U šestom poglavlju – “Pushing vs. Nudging the Green Industrial Revolution” – autorica analizira potencijal inovacijskog sustava u pokretanju zelene industrijske revolucije kao pokušaja radikalne transformacije postojećeg globalnog industrijskog sustava. Naglašava da na pojavu inovativnih zelenih poduzeća ili tehnologija ne možemo utjecati bez politika usmjerenih istovremeno na ponudu i potražnju. Iako ističe veliku važnost politika potražnje koje utječu na uzorak potrošnje različitih oblika energije, autorica se u ovom poglavlju usmjerava na analizu politika na strani ponude koje utječu na procese generiranja i distribuiranja energije. Ove politike obuhvaćaju veliki broj komplementarnih promjena postojećih industrijskih politika u pozadini kojih se nalaze različiti čimbenici samog razvoja zelene ekonomije, iz kojih zatim proizlaze različiti pristupi njihovom definiranju i implementiranju. U šestom poglavlju autorica uvodi pojam *strpljivog kapitala* koji može doći u nekoliko oblika (npr. državne razvojne banke), a razlikuje se od *nestrpljivog* kapitala kao što je smanjenje poreznih davanja. U sedmom poglavlju – “Wind and Solar Power: Government Success Stories and Technology in Crisis” – ova se tema dublje razrađuje na primjeru specifičnih obnovljivih izvora energije – vjetra i sunca. Mazzucato ponovno pokazuje (na primjeru SAD-a, Njemačke i Kine) da državno financiranje i rad različitih državnih agencija stvaraju okruženje u kojem se takve tehnologije mogu razvijati. Dakle, ključni izazovi razvoja čistih tehnologija nisu nužno tehnički, čime se opet stavlja naglasak na stvaranje *simbiotskog* inovacijskog ekosustava temeljenog na javno-privatnom partnerstvu.

Deveto poglavlje pod nazivom “Socialization of Risk and Privatization of Rewards: Can the Entrepreneurial State Eat Its Cake Too?”, opisuje novi teorijski okvir za razumijevanje veze između rizika i koristi, odnosno inovacija i jednakosti. Prema autorici, industrijska i inovacijska politika moraju uključiti i redistributivne instrumente koji bi pokrili neizbježne gubitke jer je povijesno iskustvo pokazalo da su inovacije i nejednakost dva povezana procesa. Također, autorica ističe da inovacije mogu smanjiti nejednakost samo u slučaju kada distribucija financijskih koristi među

Kao što i sama autorica zaključuje, tri su ključne implikacije njezinog istraživanja. Prvo, nužno je, kroz aktivniju ulogu države, kreirati institucionalno okruženje koje potiče investicije u brzorastuće, ali i visokorizične industrije. Pritom, jedini način da se to ostvari jest omogućiti državi aktivniju ulogu. Nadalje, ispravljanje asimetrije između društvenih rizika i privatiziranih koristi, osigurat će ne samo povećanje državnih prihoda, već i političku podršku za daljnje investicije s dugoročnim potencijalom. Konačno, ključno je uzeti u obzir različite uloge svih sudionika u inovacijskom ekosustavu, čime se može smanjiti mogućnost da državu “zarobe” ona poduzeća koja dobivaju najviše državnih subvencija. Knjiga završava kratkim dodatkom s popisom preporuka kreatorima politike u Ujedinjenom Kraljevstvu, za koje je autorica i izradila izvješće, a sadrži konkretne politike klasificirane s aspekta ušteda ili povećanja državne potrošnje.

Privredna kretanja i ekonomska politika | god. 24 | br. 1 (136) | 2015. 83

Grossman i Helpman, 1991). Također, kao što je već navedeno, autorica predlaže konkretno rješenje u vidu pokretanja treće industrijske revolucije, odnosno zelene tehnološke revolucije, koja će osim redistribucijom ekonomskih i društvenih koristi rezultirati i značajnom redistribucijom političke moći na globalnoj sceni. Specifično, na razini EU-a, koji se često smatra *predvodnikom* u ovom procesu (Rifkin, 2008), iako je ostvarenje treće industrijske revolucije na vrhu liste prioriteta, tek se treba istražiti koliki je (i kakav) poduzetnički potencijal samih članica, koje su suočene sa specifičnim ograničenjima i okolnostima. Dakle, ideja poduzetničke države, iako nije realna u trenutnim okolnostima (što ističe i sama autorica), otvara mogućnost izgradnje *simbiotskog* inovacijskog sustava. Međutim, pitanje na koji način transformirati već postojeće *parazitske* sustave u *simbiotske* i dalje ostaje otvorenim, kao dio šireg područja istraživanja političke ekonomije korupcije.

Literatura

Grossman, Gene i Elhanan Helpman, 1991, *Innovation and Growth in the Global Economy*, Boston, MA: MIT Press.

Hellman, Joel S., Geraint Jones i Daniel Kaufmann, 2000, "Seize the Day, Seize the State: State Capture, Corruption, and Influence in Transition", Policy Research Working Paper, br. 2444, Washington, DC: World Bank.

Nelson, Richard i Sidney Winter, 1982, *An Evolutionary Theory of Economic Change*, Cambridge, MA: Harvard University Press.

Rifkin, Jeremy, 2008, "Leading the Way to the Third Industrial Revolution", *European Energy Review, Special Edition*, <http://www.foet.org/ongoing/documents/Energy%20Vision%20Plan%20and%20Third%20Industrial%20Revolution%20for%20EU%20-%20footnoted.pdf> (pristupljeno 27. svibnja 2015.).